

III
ФК-14.902
10293

Нагалена Королева

З ВЕЛИКИХ ДНІВ*)

Сухий і чорний як висушений жук, Єгонатан, Каїфів скриб, дочитав безбарвно — рівним голосом постанову синадріону й затис вузькі, бліді губи. Чекав, неначе безустий, спустивши очі, нерухомий, спокійний, духом непритомний.

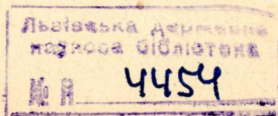
Найвищих представників юдейського духовенства цього разу Пілат прийняв, немов торговців невільниками: в критій коломнаді палацу. І тепер, здавалось, навіть забув про те, що вони стоять, чекаючи його вирішення. Задивився на соняшну цятку, що зіркою горіла на шоломі центуріона Корнелія, чув, як невидна велетенська вага тупо тисне йому на серце, а мязи немов дрібно тремтять під шкірою, як „мертвий нашерх“ — штиль під рівною поверхнею моря. Мовчав.

Мовчали й усі присутні. Тільки важкий, астматичний віддих Анни, другого ерусалимського первосвященика, ніби шкрябав задушливу тишу.

Пілат з великим зусиллям стримував свою схвильованість, що мало коли доходила до такої точки. Знову вранці не побачив Прокули. А це приневолювало думати: чи дійсно так опановує її недуга, що само по собі викликало тривогу, чи причина в чомусь іншому, може ще страшнішому: Клявдія помітно стала не та, що була впродовж двадцятьох літ. Не та і духом і зовнішньо. А від того Пілатові здавалось, ніби він лишився одиникий на самітнім шпилі, над великою прірвою і стоїть на малісенській площинці, ще й без твердої опори, на яку все безпечно здавався. І ось тепер в найкритичніший мент йому хтось її забрав.

З непамятних часів Квірити були переконані: Рим став для світу Римом стільки ж через мудрість своїх законодавців та через хоробрість своїх вояків, як і завдяки чеснотам своїх мудрих матрон. Хто ж не відає, що в кожній жінці прихована хоч трохи пророчиця? І Прокула — саме з тих, що, мов правдива Пітія, прочуває чи навіть інколи бачить прийдешні події, вкриті вузlistою запоною буднів. Що ж тепер — з нею?.. Вранці Аре-

*) Це VII. розділ нової повісти, що її зачнемо друкувати від початку в наступному числі. — Ред.

туза говорила: — „Доміна заснула аж над ранком. Цілу ніч почувала себе дуже зле, й дуже терпіла. Лікар чекає, аж світла доміна прокинеться.. Але... але... не подібне все те на хворобу... більше на чари. Вночі говорить сама до себе. Ридає...“

Прокула — ридає?

Пілат труснув головою: вчув далекий галас, що ввірвався вікном. В преторії аж гуло.

— Як на рибному торзі! — скипів прокуратор і повернув голову до вікна: перед ним повно значних людей — правителів міста й передових жидівських священиків.

— Коли ж зволиш, світлий наміснику, видати наказ про сторожу? — не витримав гнітливої павзи Анна.

Пілатові очі блиснули гострим вогненным списом. Але презирство згасило вибух стихійного, як буря, гніву. Аж в устах закрипіли стиснуті жувальні мязи, а уста байдуже проказали:

— Ви ж маєте свою! — зробив рукою куди різкіший рух, як мав би зробити при цій нагоді. — Ідіть і забезпечте, як знаєте.

Первосвященик Анна схилився в глибокім поклоні. І добре вчинив: не зміг би інакше сховати ненависти, затиснутої в заціплених зубах.

„О, зловити б нарешті тебе — хижака в лабеті!“... — закусив невідступну від довшого часу думку, але стримано промовив:

— Наші вартові — люди місцеві, світлий наміснику. Можуть бути під впливами. Більшої ваги набудуть перед повинню зайшлого з усієї землі люду слова: „Не воскрес, бо воскреснути не міг!“, коли їх вимовить Рим,... що звук давати свої закони світові.

Пілат відчув і повчання, і прихований гострячок іронії в тих ніби покірливих словах. На його високо підголеній потилиці набігла темна, тверда жила. На скроні живчиком забила друга. Стис руками холодне поруччя мармурового крісла і знову рівним, сірим голосом промовив:

— Мабуть, юдею, ти дозволяєш собі давати ради цезаревому наміснику в самому його палаці? — Підвівся й відітхнув. — Як хочете й де хочете, ставте сторожу. Але — свою. І взагалі: досить! — урвав уже різко, мов жбурнув на підлогу мідяний таріль. — В цій справі звертатись до мене забороняю. — Злегка повернув голову до сотника: — Корнеліє! Накажеш видати тіло Учителя Ісуса з Назарету радникові Йосипові з Ариматеї. Сам залишишся при радникові, поки буде потребувати.

Тога зсунулась з Пілатового рамена, струшена внутрішнім тремтінням. Підхопив її й, вже повернувшись до виходу, додав:

— Доручаю тобі й Льонгінові доглянути, щоб похорон відбувся без найменшого заколоту!

Важка намісникова постать віддалялась втомленим кроком. Кінець білої тоги волікся за нею мармуровими плигами.

„Замітає сліди Пілатової юстиції“ — подумав сотник із сумом і гіркістю, повертаючись до вестибюлю. За ним спускалися широкими сходами первосвященики, радники й книгознавці. Намагались зберегти достойний вигляд перед „поганами“. Анна витирав піт з чола. Каїфі виступили сухі червоні плями на крейдяно-білому обличчі. А смагливий Єгонатан, ще більш потемнілий, ішов за ними ніби зовсім спокійний і духом непритомний... Його душа звивалась і корчилась болем, а серце криваво плакало: — Боже отців наших! Чому ж не видав Ти силі правиці моєї цього гнобителя народу Твого. Чому не прийняв життя мого, як платню за смерть його? Вислухай хоч тепер молитву мою вогненну...

Коли зачинились ворота преторії, очі всіх загорілись запитом.

— Мусимо знову на нараду! — хрипко відповів Каїфа. Кивнув Єгонатанові і пішов з ним уперед.

Під брамою-портиком перед первосвящеником впала в порох стареча постать:

— Милосердя, священику Всемогутнього! Змилуйся.

— Що це? — усічно спитав Каїфа, але вигляд поважного старця, що стояв перед ним навколішки серед вулиці, трохи розгладив його досаду. Мигнуло в думці: „Для цього люду — «влада» це — я, а не хижак-чужинець“.

— Чого просиш? — спитав мнякше. — Встань!

Блукаючий погляд відцвілих, запалих очей і чорна яма беззубих уст, що викидала неповязані слова між просивілі, сплутані кучері довгої бороди, пригадали Каїфі:

— А, це ти: той „сцілений“ у храмі богозневажником в суботу? Що ж знову?

— Милосердя!.. Зглянься на біду мою велику. Те ж „сцілення“ знищило мене. Відняло хліб з уст моїх. Кожен подавав каліці... Тепер же одні гонять, бо я — „сцілений Ним“! Інші — знов: штовхають і плюють, бо ж я тобі „доніс на Нього“! Казали: гоїно заплатять, як буду свідчити проти Нього. А ось глянь: ось уся моя платня! — розсував проріхи плаща й показував сліди свіжих ударів. — Це — все, що я дістав за оборону віри батьків... за те, що став я за святий закон! Тяжка біда моя! Зглянься, священику над священиками!.. Змилуйся!..

Каїфа витяг зза паса плетений гаманець. Дотиком пальців пересвідчився, що він півпорожній, і висипав прохачеві в наставлену полу.

— Іди!

— О, могутній! Дякую тобі... Але не відкидай мене. Я буду знов тобі потрібний, коли Він воскресне третього дня...

Корчі перекинули обличчя первосвященика й він незграбно копнув прохача ногою. Двоє слуг, що струнко стояли при брамі, вхопили старця. А як тільки пани вступили в портал блиснули на його зігненій спині білі пальмові кії.

— Ах ти, сину суки — нечистого крокодила! — почувлась єгипетська лайка! — Тепер вже тебе ніхто не сцілить!
— Не оплатиться торгівля зрадою... Тут маєш!..

*

Третього дня після похорону Пророка Назаретського зала „малих нарад“ в Каїфовім палаці, завжди повна нашорошеної тиші, аж тремтіла від вигуків жидівської сторожі.

— Ангел Господній зійшов з небес!

— Відвернув камінь від дверей і сів на ньому! — присягалися в несамовитім жаху старшини храмової сторожі, Натан і Нухим.

— Вигляд Його, як блискавка!

— А одежа, як сніг! — вирвались голоси інших — найпевніших вартових.

— Чому ж не запитали ви?.. — почав був Анна й відчув, що говорить не те, і що взагалі говорити нема про що.

— Куди ж ділося тіло? — повним палкої злоби поглядом зирнув на сторожу Каїфа. — Дослідили ви? — і звів додолу очі, бо ж у них впали розпалені екстазом й безмежним захопленням блискучі погляди слуг.

Перший Нухим, за ним Натан і всі десять відчувли збентеженість панів — і осмілились:

— Що ж досліджувати? Кого питати?

— І хто мав питати?..

— Не ми самі попадали зо страху, — гори здригнулись!

— Ми лежали на обличчях наших від світла неземного...

— Мовчать! Баби балакучі! Мовчать!.. — раптово вибухнув Каїфа, розпечений сліпим гнівом на власну безсилість. — Мовчать...

Слуги отямались і рабський страх згасив хвилеве піднесення духа.

— Перший з вас, шакали, боягузи... перший, хто поза цими стінами оповість про ту вашу ганьбу... — Каїфа набрав повітря в легені, — той з вас, боягузи, що лякаєтесь труни з трупом, висітимо на хресті, на тій самій Голготі! — знайшов віддушину своєму гніву.

— Нухим і Натан — заговорив Анна — ще сьогодні підуть із караванами до Синаю, до камяних ломів! Решту — на галери, до Тиру!

Невільники впали навколішки й заголосили.

— Всього на третій день, у вашій присутності, озброєна отаро шакалів, — викрали тіло з камяного приваленого плитою гробу... Хто ті злодії, що підкупили вас? — Це дізнаємось потім. Але тепер зятяйте: мертві не воскресаютъ! Ви ж заслужили самі смерті. Та ж дякуйте мені й Богові: не караю вас смертю, як суддя, а як добрий священник!..

Замок, наложений на уста храмовій сторожі, поміг. Ще далеко до вечора не було в Єрусалимі закутка, де б не знали, що „учні розп'ятого Вчителя викрали його тіло й винесли за Єру-

салим, невідомо куди“. Всі знали, що винна тому п'яна й підкупна храмова варта, яку вже покарано галерами.

— А що ж — римляни? — інколи виривався обережний запит.

— Що?.. Намісник не міг приневолити своїх вояків: боялись і мертвого ізраїльського пророка... Римляни — боягузи...

— Але ж Нафталим...

— Який Нафталим?

— Та ж отой, що недавно його прийняли до храмової варти... Оповідав у попіні...

— Що, що? — як тихий шелест, озивалось питання.

— Що всі до одного вартіві... бачили... янго-лів...

— О, Всемогутній!.. Най і стіни не вчують цих слів...

А це що?..

— Та ж бачили і його самого... Пророка... Живий до учнів приходив...

Але голосно в цілому Єрусалимі дзвонило:

— „Мертві не воскресають!“

Та ж, хоча ті слова вийшли з Каїфового палацу, — в самім палаці їх не повторяли. Домашні, слуги й прихожі радники синедріону — стривожені й заклопотані — говорили пошепки про одне: чи витримає первосвященик? Було йому зле. В цих трьох днях немов спорохнів перед тим ще цілком кремезний старець. Тепер же — немов за три дні десятки літ перелетіли над ним, а палець Божий діткнувся його обличчя: повіка лівого ока не підводилась, куток уст упав додолу, а весь вид викривився. „Торкнений“ ледве вимовляв — наче розжовував беззубим ротом слова, що їх, довго шукаючи, знаходив у пам'яті. Перед хвилиною ж мало не вмер з обурення й, проклявши лікаря Сафатію, вигнав його — найславнішого лікаря — з хати. Сказав бо Сафатія, що хворому „князеві над князями священичими“ треба зголити голову, мовляв, інакше даремні будуть всі холодні обклади.

Тепер Каяфа лежав, обложений подушками. На голові мав доставлений з гір свіжий сніг. Вже вдруге йому „пускали жилю“, а за вухом раз-у-раз міняли нові п'явки. Нічого не помагало. Обмотаний биндами, важкий і здебільша нерухомий, первосвященик тільки в хвилях великого роздраження мотав головою, неначе кінь, що його кусають мухи на пасовищі. Лікарі наказали найповніший спокій, головне — жадних відвідин, тим більше — жадних нарад! Які вже там справи?..

Та Каїфа не знав ні сну, ні млости: лікарям і домашнім звелів вийти геть з його одрини, а слугам — негайно покликати свого намісника — Анну.

Вже понад годину був Анна в палаці Каїфовім, але ж Єго-натан, зустрівши його у вестибюлі, мовчки попровадив до своєї робітні.

— Доведеться відкласти сьогоднішнє побачення. Дуже йому кепсько і, казали лікарі, дуже небезпечно його турбувати. Проклят будь — ще й сім-крат — безбожний язик Сафатії!.. По-

думати лише! виголити первосвященника!... Це ж позбавити його навіть звичайного священства! — немов вичитував із законника Єгонатан.

Анна шарпнув рукою, аж зо столу злетіло кілька шматочків сухого атраменту — „меляну“. Був схвильований до дна, „як Генезаретське Озеро в часі великої хуртовини“:

— Та ж небезпека стала повітрям нашим, що ним дихаємо, хлібом, що їмо кожного дня... Що ж: не знає первосвященик, що учні „Його“ ходять по волі й „проповідують“?

— Його учні..., але ж вони не були певні в його воскресенні...

— „Не були певні!“ — знову сердито відштовхнув Анна коробочки з барвами та клеєм для меляну, зірвався й почав ходити по р'ягоналі великого Єгонатанового покою.

Єгонатан обережно прибрав із стола коробочки з барвами.

— Туж же ніхто не чує нас і чи ж не обидва ми правовірні? — смикав слова Анна. — Що ж: не скажемо й самі собі у вічі: маємо ми підстави не вірити бодай найкоротшому Його слову?.. „Мертві не воскресають!“ — Це добре сказати. Та ж чи з розділу IV-го книги пророка Ісаї викреслиш слова: „Як поява світанку враїшнього — таке певне воскресення його“?.. Так будемо й себе морочити пустими словесами?... Треба чину — і то негайно!..

Єгонатан затис губи й розложив руки:

— Говоримо, як ти хотів, — процідив він — очі в очі. Та ж Голгота... мабуть був то чин?!.. А хворий старик... Що він тепер може? Схвилюється — й помре!

— А хто ж, як не сам він казав на нараді цими днями: — „Ліпше, щоб одна людина вмерла за цілий народ“?.. — Анна постукав собі в чоло, ніби клепає у зачинені двері. — Та ж весь народ у небезпеці! А без наказу первосвященика не можна почати діяти...

— Ну-у... — протяг скрізь зуби. — Це істина, але...

— Істина — істина!.. „Істину“ лишім Пілатові. Нам не істина важлива, а щоб вибраний Богом народ лишився й надалі. Та ж нікому не тайна, що назорейська отрута вже й сьогодні робить між нашими страшні спустошення. „Всі рівні! Всі однакові!“... Тобто — і римляни нам „брати“? Чи може — це й старші брати? В мене аж голова пукає від думки: як було не збагнути, як було не скористати?!.. Та ж таки він з роду Давидового! Та ж — кажу це цілком свідомо — таки він Месія дійсний!.. І — замість того, щоб з поміччю Божою вдарити на гнобителя, що сьогодні має там якусь неповну „Германську легію“ — „Любов“ і „Кесарево — кесареві“!.. Ні, ти поведи нас! Зеднай і поведи, як Геден... як Ісус Навин!.. Тоді, якщо б і вмер у борні, хіба ми самі не воскресили б його?!.. Але — запізно підкладати багаття, як уже вивернули й казанок... Ех-ех-хе-хе! Піди, поглянь: коли дійсно в безнадійнім стані, тоді мушу всю відповідальність перебрати на себе. Гаятись не мож-ли-во! — круто повернувся і глянув скрибові у вічі: — Чи ж я не був первосвящеником перед ним? Він

лише продовжував те, що розпочав я, то й ніхто, як я, не продовжуватиме того, до чого приклав руку він...

Ще раз перейшов покій і став тісно перед Єгонатаном:

— Грат — прокуратор скинув мене... Тепер же моя черга — вкупі з тобою зсадити прокуратора Понтія... Піди, поглянь на хворого...

— Первосвященик кличе найдостойнішого! — сухо промовив Єгонатан, вертаючись до робітні, і притримав запону, щоб Анна пройшов, не зачепившись...

— Бебб-ез-по-mmm-илково! — всилу виплутався Каїфа з неслухняного слова, що не хотіло сходити йому з язика, який ніби розпух і наріс у роті. — Ввви-ллло-ви-ти... всіх... мудріших... освіченіших... — пробував ворухити рукою, щоб допомогти язикові. — Зи-зи-зи... зни-щи-ти!... Грюкнув дужою рукою по бильцю ліжка. — Лишити ту „ннна-у-ку“ Його самому темному м-м-м-отлохові!

Анна щиро притакнув головою. Йому імпував цей — навіть в тяжких лабетах явно невилічної вже хвороби „ясний дух“, що не хоче і в останній хвилині зрадити основної ідеї свого життя: — „Знищити ворога!“ — Слушно! Без книгознавців — не буде то жадна „наука“, лише забобон темних мас! Слушно!

— Щоб не бббб-уло кому в-в-ести!.. Вести!

Анна кивав головою й у думці відмічав: — „Всамперед — Вартоломея, цього „Юдея без лукавства“, Йоана — філософа, Луку — лікаря, Матвія... Але — найстрашніший той Лазар... та й сестри“... — Не витримав, щоб мовчати й, аж захлинаючись, перелічував уголос головніших учнів.

— Але — страшна... страшна ота „мідянокоса!“ Вже мені казали: хоче до Риму... І не сама — з сином прокуратора!

— А чи знає... Ірод? — аж шарпнув собою нічний і раптом розплющив своє одиноко чинне око. Над ним тремтіла синява повіка, як конаючий на морськiм березі чоловік.

З-під неї горіло злістю, мов раздухана жарина, гостре око:

— Втопити!.. А саму ту „віру“... я сам би прибав рукою власною... на хххррест! — прохарчав цілком виразно й виснажений упав на подушки. Падаючи смикнув повязку. Єгонатан і Анна кинулись її поправляти. Обидва були однодумні:

— „За всяку ціну треба рятувати цього справного, великого юдея!.. А та зграя зависливіх „служителів Всемогутнього“ з Левитового Коліна вже б хотіли зіпхнути його“ — разом згадали ранішню, наквап закінчену нараду священиків храму.

Чутка, що „Каяфа втратив мову“ і скалічений на обличчі, — захвилювала все ерусалимське священство.

— Ця чутка — неправдива! — упевняв інших, а разом і себе Єгонатан. Знав бо добре закон, а там сказано, що „недійсна перед престолом Всевишнього молитва, неясно вимовлена“. То ж: хто неясно вимовляє, не сміє бути священиком, так само, як і той, хто має фізичне каліцтво.

— „Поки щось буде, дійсно ліпше йому лишитись первосвящеником. Треба його рятувати!“ — думав і Анна й намагався

швидче полагодити повязку й зручніше підперти хворого подушками.

Однак непризвичаєні руки не слухались: бинди сповзали й дратували немічного, вже й так зіритованого до останку. Мотнув головою й цілком зірвав повязки. Але ж палке бажання вдягти свою думку словом, допомогло: Каїфа знову підвівся на лікті й виразно прохарчав:

— На дно морррря!

— Втопити? — діловито запитав Анна. А сам майже з радістю відзначив собі в пам'яті: „Таки ж можу, по правді можу присягнути на законі, — коли хоче, — то висловлює свою думку ясно й виразно!“

— На човен... без сстерна... і в-в-ве-се-л...

Промінь вечірнього сонця кинув золоту стьожку світла на червоно-білу мозаїку долівки. Звуки храмових сурм — заклик до молитви — простяглись блискучі та ясні, як продовження соняшнього проміння. І немов блискавкою підрізали вершок кривої сикомори, що навалився на вікно спальні і затулив його отвір. „Посвячене“ дерево розчахнулось ще під час землетрусу останніх днів.

Егонатан і Анна кинулись до вікна, але через віти не було як заглянути додолу, відкіль вчувався тихий стогін. Чи ж привалило когось деревом?.. Обидва поглянули на первосвященика: він лежав нерухомо, тільки ворушились губи, великі й бліді, неначе водяночні пухирі.

Анна став на молитву в Егонатановім покої. Півголосно вимовляв слова молитов, що поринали в міцному присвисті астматичного віддишу. Але сам Егонатан швидко вийшов — довідатись, що сталось із сикоморою і хто потерпів від неї? Був незмірно здивований, не бачучи ніде на подвірі жадного слуги. Але ж здивовання стало безмежне, коли найшов під стовбуром непритомну Хеттуру. Підніс безвладне маленьке тільце дівчатка. На місце, де лежала, була кривава пляма і кров стікала їй по ногах. В обличчі не було ознак життя. Тільки дрібні, рівні й блискучі зубки дивно вишкірились, немов і в млості посміхалась саркастично.

— Чого ж там опинилась Хеттура? — перервав молитви Анна.

— Мабуть довідаємось завтра, — відказав, немов ані трохи не стривожений скриб. — „Завтра ще встане сонце“ — додав приказкою.

Відніс дівчину на жіночу частину палацу, а сам, як звичайно, в тім часі, подався до храму. Говорив вивчені слова й робив приписані ритуальні рухи, але не молився. Все тремтіло в середині різними почуттями. Але... — „Чому ж Хеттура найшлась під сикоморою?“ — знову й знову верталась думка до останнього вражіння. Відчував таємницю в тім важкім пораненні своєї нареченої, але не міг натрапити на відгадку. — А зрештою, хіба вона — вязень, якому не можна ходити, куди й коли хочеш?! Що ж

дивного, як дівчина зацікавилась деревиною, зломаною земле-трусом, коли та сикомора оточена повітрям?! Сикомора ж має стояти тільки доти, доки стоятиме Єрусалимський храм...

І раптово неначе корчі вхопили Єгонатана за серце. — Та ж це мусить мати однаковий сенс і навпаки: поки стоятиме вона, — доти стоятиме й храм. Згадав, як свідчили про Раві на останньому суді Жидівської Ради у Каїфі: Цей сказав: „Я зруйную цей храм рукотворний“. Порив темної тривоги, неформленої, але непоборної, мов проткнув його душу мечем. Правду говорить мудрий Каїфа: „Не вільно, не можна вступитись ані на йоту, бо тоді все пропало!.. А пророк, чи не пророк, але ж — загинув уже, як мусить загинути й кожен, хто порушує бодай єдину літеру Закону!“.

Єгонатан не памятав, як закінчив довгі молитви й поспішав додому.

В глибоких тінях першого двору вловив притишений шепіт двох людей. Нашорошився, пристояв, завжди готовий схопити якусь таємницю, чергову інтригу. Обгорнувся плащем і нечутно, ховаючись в тіні, помалу присувався до тих, що говорили. Але й вони не стояли: також обережно наближались до бічної брами. Єгонатан напружував зір, як хижак, що пильнує здобич. І, як хижак, вираховував, коли і який має зробити скок, щоб ту здобич не випустити з пазурів. Вичекав, аж придверник — старий і певний раб — замкне дверцята на вуличку, що оточувала Каїфову садибу й провадила на майдан перед храмом. Тоді швидко висунувся з тіні.

— Семею!

Придверник хитнувся, немов його хтось смикнув ззаду за одіж. Втяг голову між рамена: вже приймав удар.

— „Нема сумніву: тут криється злочин, а цей признається враз. Тоді — плач, лемент, благання... й майже нічого більше. Бо ж, що він може знати? А гармидером pomoже тим головним... злочинцям“.

І ласкавим голосом, як до наляканого коня, скриб промовив:

— Я не впізнав був тебе, дідугане! Добре робиш, що вартуєш без світла. — Вдавав, що шукає за пасом у себе ключа від брами. — Не маю. Відчини но і дай мені ключа. А Рувимові скажи, щоб дав тобі мого, на столі, коло коробочок з червоною барвою...

Розрахунок був добрий: вийшовши з другого боку майдану, — враз іздибав постать, що виткнулась з бічної вулички. Пізнав стару Зелфу — Хеттуруину служницю, колишню її хову. Поспішала знову у затінок, але його не помітила. Тоді дав змогу Зелфі віддалитись і нечутно, крок за кроком подався за нею...

Вранці — спокійний, як завжди, голосом рівним і безбарвним, з очима зведеними додолу й з устами затисненими — Єгонатан оповідав первосвященикові про нічні події. Каїфа ледве обертав головою:

— А-а!.. Досить! До-осить вже всяких подій! — і Каїфа закотив своє зряче око.

— „Невже ж доходить?.. Таки ж справді дуже йому зле, коли вже й такі події в своїй власній родині — йому байдужі!“ — захвилювався Єгонатан.

Але з-під навислої брови знову заблисло первосвященникове око:

— Хеттура ж заручена з тобою. То ж належить тобі, як твоя дружина. А жінка твого дому — то ж твоя річ...

Каїфоговго обличчя навіть діткнулась гримаса усміху. — А стало воно страшно веселощами свого каліцтва. Продовжував з перервами майже по кожному слову:

— Моя рада така. Якщо Хеттурі так до вподоби римські сотники, що вночі посилає до них невільниць і, очевидно, зраджує нас... продати зрадницю в рабство до Риму. Вона — добра співачка, інакше не була б „співачкою храму“. То ж нехай виспіває і в неволі хоч і про ріки вавилонські. На ній і ти заробиш добрий гріш...

Єгонатан не чекав такого рішення і спробував слабо спечатись.

— Сказав тобі: продати! Так, про що ж ще мова?! А Зелфу... — і знов упав на подушки.

Єгонатан сподівався, що Хеттура наробить плачу на цілий дім. Однак, помилився. Почувши, що „Зелфа рішуче у всьому призналась і вже — не серед живих“, — Хеттура зблідла, на мить приплющила очі, потім обома руками вхопилась за серце. немов хотіла вирвати його з грудей і підкинути вгору:

— „Нехай летить... як Магдаленині голуби!.. Най попередить Корнелія про небезпеку, що загрожує тепер вже й красуні Маріям і всім освіченим учням Ісусовим!“

По короткій мовчанці спитала голосом, повним презирства:

— Що ж тепер хочеш ти, чи всі ви — від мене? Кажеш сам, що ви „все знаєте“?

Подивилась довгим поглядом просто у вічі нареченому.

Багато прочитав у тому погляді Єгонатан, аж заломилась його самопевність. В дійсності від Зелфи не довідався він нічого. Лише перехопив невільницю біля самої прокураторської преторії і сам поробив висновки. Зелфа ж була, як німа, і тоді, й уранці. Навіть тортури не витягли з неї слова. Та ж Єгонатан був цілком певний, що Хеттура хотіла бачити центуріона Корнелія, по Пілатові — другого найзапеклішого ворога жидів та фарисеїв. Був також певен, що Хеттура зраджує. Але по щирості не знав: чи його особисто, чи ціле юдейство? Перше хвилювало його мало, лише настільки, наскільки належна йому його власність не мала б самовільно переходити до розпорядимости іншого, та ще й римлянина. Краса й вдача Хеттури не цікавила скриба. Не кохав її, як не кохав і жадної іншої жінки, того „посуду дияволового“. Правду ж бо написано у святих книгах, що „гірша за смерть жінка; вона бо — сить; серце її —

лабети, а руки — ланцюги. Врятується від неї добрий перед Богом, а грішника — все вона піймає“.

І навіть нині, коли був дуже цікавий та надіявся дізнатись таємницю, коли дивувався рішучості дівчатка, цитував у пам'яті з приповідок Соломонових: „Жінка — нерозсудлива, щебетлива ще й нерозумна та темна“. Мав її взяти за дружину, — бо ж так велить закон, бо ж невідомо, з якого коріння має народитись Месія, і „не добре бути чоловікові самому“. А що він — ізраїльтянин без закиду, до того ж і бездоганний слуга храму, то ж мусить бути і його наречена бездоганної поведінки. Як же наслідуються вона „вибирати“; вночі посилати до поганського сотника?.. За ту нечувану зраду ще не раз проситиме милосердя й милости...

Ніжна, як перла, але тверда, мов адамант, Хеттура навіть не змінилась в обличчі. Була цілком спокійна, на все приготована. А згадка про милосердя піврвала її:

— Це ти... ще можеш розумітись на милосердю й на коханню? — запитала з найвищим сарказмом, що ним самим без вогню могла б ще раз запалити Абрамелехові стодоли. — Та ж ти — готовий евнух!.. А як „добрий юдей“ — з усіх людських почувань ти ж знаєш тільки три: злість, ненависть і мсту! Якщо ти йшов так свідомо проти безсумнівного тобі Месії, коли вкупі з Анною говорили „очі в очі“, то чого ж можу сподіватись від тебе я?

Опечений словом нечуваної зневаги й ошарашений незвичайними Хеттуриними відомостями, Єгонатан розгубився й не знайшов ні відповідного слова, ні відповідного руху. За те остаточно погодився з Каїфою: — „Таку... дійсно найліпше якнайшвидче продати, щоб не мати її при боці“!..

По трьох тижнях, коли Хеттура ходила, вже не шкандибаючи, її справді продали в рабство. Фінікійський работорговець за своє життя бачив чимало різноманітних невільниць. Одначе досі ще ніколи йому не траплялось, щоб молоде дівча, гарне, добре виховане, з різними здібностями, так радісно йшло на продаж: „Підозріло!“ — міркував купець і взяв спочатку „крам“ на евентуальну перепродаж. Але вже дурного дня дістав потрібні відомості. А що документи були в повному порядку, охоче заплатив за дівчатко високу ціну. І не програв, бо ж не довелось її везти аж до Риму: вже другого дня за подвійну ціну продав її на місці. А сталим Хеттуриним „власником“ став один із найбагатіших міських радників — Йосип з Ариматеї.

— Не бійся, дитино, — говорив їй таємно — завтра визволю тебе перед претором, і будеш знову вільною. На якийсь час учням Ісусовим треба сховатись перед переслідуванням твоїх свояків. А що ти так сміливо намагалась послужити справі Учителя, — то хто ж ліпше попереджатиме Його учнів; до них послитиму тебе сказати: — „Тікайте! Сховайтесь!..“ Було б ліпше, якщо б ти не жила в мене. Щоправда — хліба й мяса для тебе в домі моїм не забракне. І співу твого радо колись послухав би

я, як занадто схилить мене до земного пороку земна журба. Але — не треба давати причини для підозрінь. У кого б з приятелів Учителя могла б ти непомітно жити?

— Пане мій! Якщо тобі однаково — подаруй мене, як рабиню, Марії з Магдали. Але певен будь: її накази, — однаково — як і твої, Хеттура виконає добре.

І з її прекрасних очей, що з них ніколи не могла витиснути сліз ані терпкість добродійної байдужості, ані самотність — глуха й німа, — що зажила її в світі дитина-сирота, — полились струмочками теплі сльози. Серце її, тверде й неуступне, тануло, мов сніг під подихом теплого вітру. І світ, затягнений кришталевою запоною тих добрих сліз, що зміли образи й біль, видався Хеттурі красним та надійним. Схилилась перед Йосипом, як правдива раба, схрестивши на грудях руки:

— Нехай же — вимовила тихо — кволість моя, предобрий пане, буде тобі за подорожню палицю на шляху життя, коли побачиш і переконаєшся, що я терпеливо зношу всі труди. Служитиму в пам'ять Учителя... до смерті!

Іван Марків

ПОЛУУМНИЙ ПОЛУ-АВЕЛЬ

Світлій пам'яті о. Івана Федевича

Від кого зачати? Від шахістів, чи від жебраків? Дивне! При чім тут ці обидва роди людей? А проте...

Я знав одоного шахіста — відмінного від інших. Грав знаменито, але дивно: все старався стояти слабше від партнера, все жертвував якусь важну фігуру, що бентежило партнера, а „кібіців“, — які напружено стежили за грою, — доводило до пересердя. — Як можна так! Що ви зробили! Це ж гаракірі! Програєте в кількох тягах! — Та „дивний шахіст“ хіба посміхався і мовчки тягнув далі. І хоч програвав (звичайно вигравав!), не денервувався, бо: — „я граю, щоб змагатися“ — кінчав заввагою. Дивний шахіст!

...Я знав одного жебрака, іншого від своїх собратів. Тамті жебрали, щоб напхати торби, нажебране згрошевити, чи забезпечитись на довший час, а він жебрав тільки на день. Бувало, зайде до хати, змовить молитву і спокійно виходить. Господиня йому шматок хліба, чи що інше, — він подякує — не бере. — Як це так? Чому, дідусю, не берете? — Спаси-Біг за ваше добре серце, газдиню, але я не голодний. — Дивне! Вперше бачу жебрака, що нічого не хоче. — Бог вам нагородить, добра жінко, ваше щире серце. Бувайте здорові!

Появився той дідусь у наших селах перед кількома роками. Давніше його ніхто не бачив. На вигляд — років до сімдесять, сліпий на одно око, а на чолі шрам від ока до волосся